

Індекс 98146

ЮННАТ № 1(90), 2024 ЮНИЙ НАТУРАЛІСТ

Міністерство освіти і науки України,
Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді (НЕНЦ)

26 СІЧНЯ – ВСЕСВІТНІЙ ДЕНЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ (THE WORLD'S ENVIRONMENTAL EDUCATION DAY)

Щорічно 26 січня світовою спільнотою природознавців і природоохоронців відзначається Всесвітній день екологічної освіти, спрямований на досягнення за допомогою активної екопросвітницької роботи гармонійних взаємин людини та довкілля. Адже більшість екологічних проблем спричинені недостатньою освіченістю і екологічною культурою людей різного віку, тому так необхідно не тільки сприяти інформуванню населення, а й розвивати відповідну його поведінку з дитячого віку.

З цієї метою хмельницькими педагогами-натуралістами, спільно з методичною службою Хмельницького ОІППО, науковцями Хмельницького і Кам'янець-Подільського національних університетів, місцевими освітянами, екологами, лісівниками та аграріями, в 2020 році розроблено і щорічно й планомірно реалізовується План комплексних заходів з екологічної освіти і виховання та формування екологічної культури дітей, учнівської і студентської молоді закладів освіти Хмельницької області на 2021–2025 рр.

Сьогодні екологічна освіта і культура поведінки в природі місцевого населення стала надзвичайно актуальною для нашого суспільства, адже задля досягнення цієї суспільно важливої мети, людей необхідно навчити жити в гармонії з природою, знизивши рівень шкоди й незворотності негативного впливу життєдіяльності людини на стан навколишнього середовища та екології планети. На нашій планеті майже не залишилося первозданної природи – куточків, куди б рішуче й безжально не ступала нога сучасної людини.

Науково-технічний прогрес і вся людська цивілізація здебільшого негативно й по-варварськи впливають на екологічний стан навколишнього природного середовища, включаючи його рослинний та тваринний світ.

Проривом для вирішення екологічних проблем мають стати інновації в енергетиці, які дозволяють зробити на 100% чисту енергію. Задача, яку науковці мають вирішити у XXI сторіччі – знайти спосіб відмовитися від викопного палива, а головним джерелом виробництва електроенергії мають стати сонце, вітер та інші природні енергоефективні джерела.

Крім того, спосіб життя, який веде кожний із нас, також може допомогти людству уникнути екологічної катастрофи. Нариклад, великі обсяги харчових відходів є одним із найбільших у світі джерел викидів вуглецю. Якщо купувати менше продуктів, але частіше, то їжа має більше шансів бути з'їденою, а не викинутою. А все те, що викидається в сміття, має відповідно сортуватися, утилізуватися, а за можливості – повторно перероблятися для побутових і виробничих потреб.

Також необхідно істотно зменшити непомірну кількість використання у побуті й на виробництвах поліетиленових пакетів, які засмічують довкілля, та взагалі відмовитися від них у подальшому.

РАЗОМ МИ СИЛА!

Екологічна освіта і виховання та формування екологічної культури підрастаючого покоління, учнівської і студентської молоді України є суспільно важливим завданням педагогів-натуралістів та всієї галузі освіти і науки, державних органів та громадськості.

Підвищувати рівень екологічної свідомості й культури необхідно змалечку і не лише один раз щорічно в цей Всесвітній день, адже гармонійне співіснування соціуму та навколишнього природного середовища, пошук нових раціональних рішень екологічних проблем, впровадження винаходів у галузі екології – це головна мета нашого сьогодення.

Тому маємо всі разом і нашими спільними зусиллями реалізовувати завдання екологічної освіти усіх верств та категорій населення Української держави, наполегливо формувати у дітей і молоді нашого рідного краю усвідомленість та розвивати відповідну їхню поведінку у природному середовищі, яка має бути спрямована на збереження наявних на нашій планеті – Землі усіх існуючих видів флори і фауни.

Разом нас багато і разом ми – СИЛА!

За матеріалами сайту «Юннати Хмельниччини»

З МАЛЕНЬКИХ ДОБРИХ СПРАВ ПОЧИНАЮТЬСЯ ВЕЛИКІ ДОБРІ ВЧИНКИ

«Шановні батьки та учні! Біля мосту зараз багато лебедів. Більшість із них однолітки (з темними плямами), вони особливо вразливі до нестачі їжі. Деякі вже загинули. Тим, що залишилися живими, необхідна допомога людини. Але допомагати треба так, щоб не нашкодити. Підгодувати можна зерном: пшеницею, кукурудзою, вівсом, розмоченим у воді сіном. Ні в якому разі не можна давати хліб. Прохання не бути байдужими, по можливості допомогти птахам!», – ось із таким проханням звернулись до односельчан керівник гуртка Тлуста Любов Миколаївна та вихованці об'єднання «ЕКОС» (гуртки «Юні охоронці природи» та «Юні природознавці») Миколаївського ОЕНЦУМ при Михайло-Ларинському лицейі Воскресенської селищної ради Миколаївської області.

Екологічне об'єднання «ЕКОС» на чолі з керівником гуртка Тлустою Л.М. почало свою діяльність з кінця 80-их років минулого століття. Всі жителі села знають, якою корисною справою займаються юні односельці. Природоохоронна і пропагандистська робота юних натуралістів є невід'ємною частиною життя сільської громади.

Лебеді, особливо взимку, стали звичною, але від того не менш прекрасною, частиною прибережної і річкової території біля села. А цієї зими їхня кількість перевищила показники за декілька останніх років. Ці горді красені безперечно є окрасою річки Інгул. Щоб допомогти цим масивним птахам пережити зиму, юні натуралісти та небайдужі жителі села почали підгодувати їх.

Вихованці об'єднання «ЕКОС» постійно проводять просвітницьку та пропагандистську роботу щодо збереження флори і фауни та окремих їхніх видів, унікальних південних біоценозів та екосистем. Щорічно проводяться сезонні обліки птахів. Вихованці є неодноразовими переможцями обласних та всеукраїнських конкурсів. У 2023 році вихованці об'єднання посіли перше місце в обласній та всеукраїнській акціях «Птах року».

Миколаївський ОЕНЦУМ

УКРАЇНСЬКІ ПОЛЯРНИКИ ПОКАЗАЛИ ТЮЛЕНІВ, ЯКІ ЖИВУТЬ В АНТАРКТИЦІ

Більшість людей асоціюють Антарктику з пінгвінами, але в цьому регіоні живе багато цікавих тварин. Зокрема, яскравими представниками антарктичного світу є тюлені. Там їх мешкає кілька видів.

ТЮЛЕНЬ-КРИЛЕЇД

Полярники кажуть, що якщо ви бачите тюленя, який «чілить» на крижині, то ймовірно, це крилеїд. Він обожнює мандрувати океаном на шматах льоду, куди вистрибує дуже віртуозно.

На суходолі він не любить відпочивати взагалі. Харчується здебільшого крилем і має для цього спеціальні зуби — у формі гребінців.

Зараз це наймасовіший вид антарктичних тюленів і, можливо, навіть чисельніший із диких видів хижих тварин у світі. Кількість оцінюють від 10 до 40 мільйонів.

Це пов'язано з тим, що вони мають величезний запас їжі. Однак ці тюлені є здобиччю для своїх же родичів — морських леопардів.

ТЮЛЕНЬ ВЕДДЕЛЛА

На початку антарктичної весни ці тюлені народжують малят поблизу станції «академік Вернадський». Саміца приводить одне цуценя, яке дуже швидко виростає на поживному (54% жиру) маминому молоці.

ДОРΟΣЛІ ВЕДДЕЛЛИ

Вони люблять ласувати антарктичними рибками та кальмарами. Полюють переважно вони вночі, під кригою, а вдень вилежуються на берегах кам'янистих островів, часто на снігу.

Такі тварини можуть затримувати дихання та залишатися під водою майже півтори години поспіль, пірнаючи на глибину понад 600 метрів.

Взимку, коли утворюється суцільний льодовий покрив, змушені підтримувати ополонки для пірнання, прогризаючи кригу зубами. Однак внаслідок цього їхні зуби дуже швидко стираються, тому тюлені живуть не довго.

МОРСЬКИЙ ЛЕОПАРД

Це найбільший хижий тюлень Антарктики, який харчується як крилем, так і птахами та іншими тюленьями.

Коли леопарди ситі, то ліниво відпочивають на кризі та навіть можуть не реагувати на птахів, які проходять повз.

Тюлень має велику природну активність. Якщо інші мешканці Антарктики уникають контакту з людьми, то леопарди навпаки зацікавлено намагаються їх дослідити. Вони можуть переслідувати човни полярників і намагатися їх прокусити.

Тетяна САМАРУК,

фото <https://www.facebook.com/AntarcticCenter>

ЯК «ПЕЧУТЬСЯ» СНІГОВІ ПОНЧИКИ

А ви колись бачили сувої зі снігу? Їх також називають снігові рулони, пончики або ж сніжки вітру.

Це кількочарові згортки снігу, всередині яких зазвичай є порожнечка. Вони можуть бути як зовсім невеликими — від

кількох сантиметрів у діаметрі, так і досить помітними — діаметром понад метр, нагадуючи тюки сіна на полі.

Таке явище є досить рідкісним, зокрема й для Антарктики, хоча зустріти його можна не лише тут. Це пов'язано

з тим, що для утворення снігових звитків потрібна низка погодних умов:

— два різних шари снігу. Нижній — підмерзлий або вкритий льодовою кіркою, він буде неначе підкладка. Верхній — свіжий, пухкий та мокрий.

Він має вкривати нижній, але не прилипати до нього;

— температура повітря — близька до точки танення льоду (тобто дещо вище 0°C);

— сила вітру має бути такою, щоб переміщати грудки снігу, але не руйнувати їх.

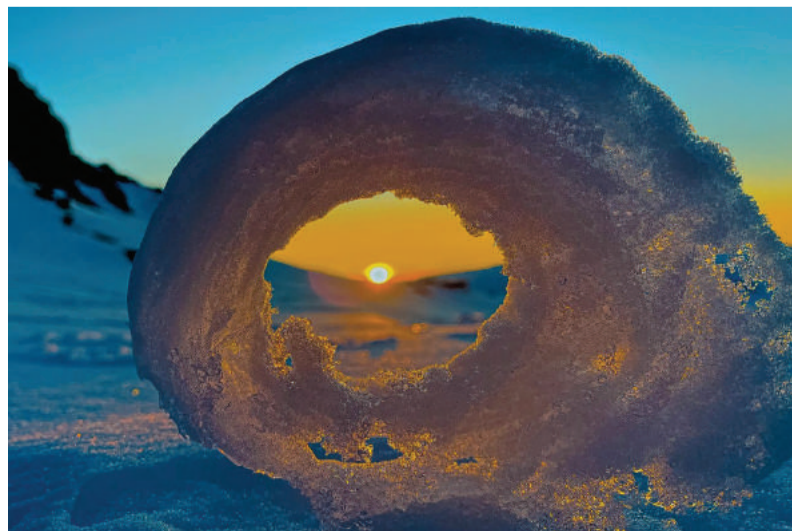
Також для формування рулонів здебільшого потрібен схил — тоді вони легше згортаються.

Необхідність збігу всіх цих досить специфічних умов якраз і робить снігові сувої унікальним явищем, яке нечасто побачиш.

Оскільки в середині згортка сніг — свіжий та має невелику щільність, то він легко вивітрюється, залишаючи отвір (інколи він утворюється одразу під час загортання снігової ковдри).

І, як з'ясував нещодавно наш біолог і майстерний фотограф Сергій Готов, через такі отвори можна робити дуже гарні світліни. З радістю ділимося з вами цими фото.

Національний науковий арктичний центр

ВЕСЬ ЧАС ВТОМЛЮЮСЬ: ПРИЧИНИ ТА МЕТОДИ БОРОТЬБИ

Відчуття втоми, розгубленості, безсилля, уявного розрядженого акумулятора в голові, на жаль, знайоме багатьом. Йдеться саме про втому, яка настає навіть від помірних зусиль чи навантажень надто швидко і заважає в буденному житті.

Значна втомлюваність може мати низку причин, тому і заходи з покращення стану будуть різними. Існує навіть так званий синдром хронічної втоми, та для нього немає ефективного лікування. Натомість спробуймо розібрати найбільш поширені причини втоми, що піддаються корекції.

Передусім нагадаємо, що почати пошук причини втомлюваності варто з візиту до сімейного лікаря. Не призначайте самі собі аналізи та ліки — все починається з консультації з лікарем чи лікаркою.

БРАК СНУ

Найбільш очевидна причина втомлюваності «на рівному місці» — це неповноцінний сон день у день, а точніше ніч у ніч. Ані мозок, ані решта тіла не мають змоги відновитися, і кава чи відпочинок без сну тут ніяк не допоможуть.

Повноцінний сон триває принаймні сім годин поспіль, триває вночі або має бодай усталений графік, і при цьому людина досить швидко засинає, не пам'ятає пробуджень серед ночі, і прокидається лише вранці. Повноцінний сон має тривалі проміжки глибокого сну — їх можна виміряти завдяки поширеним нині фітнес-трекерам.

Якщо ваш сон здебільшого не є повноцінним і є фізична змога щось змінити на краще завдяки гігієні сну та/чи медикаментозній допомозі, то звісно почати подолання втомлюваності слід із цього.

На жаль, далеко не завжди є змога нормалізувати сон — це знають військові, лікарі та батьки маленьких дітей. І це також слід обговорити з лікарем.

НИЗЬКИЙ РІВЕНЬ ГЕМОГЛОБІНУ ТА/ЧИ ФЕРИТИНУ

Гемоглобін — це переносник кисню та оксиду вуглецю в крові. Феритин — це білок, що запасає залізо в нашому організмі. Втомлюваність є одним із проявів залізодефіцитної анемії чи виснаження запасів заліза. Сімейний лікар за потреби призначить вам відповідні аналізи, розпитає про харчування і спосіб життя.

НЕСТАЧА ВІТАМІНУ D

Вітамін D впливає на обмін кальцію та низку інших процесів у нашому організмі. Його недостатній рівень може бути наслідком раціону, способу життя, хронічних захворювань чи просто зимового періоду, а втомлюваність є одним із симптомів нестачі вітаміну D.

Сучасні медичні настанови радять приймати профілактичну дозу вітаміну D з кінця осені по квітень людям поза групами ризику. Ті, хто ризикує цілий рік, — немовлята на суто грудному вигодовуванні, люди старшого віку, люди з хворобами печінки, нирок чи кишківника — потребують більшої, визначеної саме для них, дози.

Сімейний лікар розпитає вас про ваш спосіб життя, перенесені та хронічні хвороби, призначить необхідні обстеження, дасть рекомендацію щодо вітаміну D та скаже, чи ви належите до групи ризику.

ПОСТКОВІДНИЙ СИНДРОМ

На додачу до звичних органічних причин безсилля нині додався ще постковідний синдром — тривалий період після формального видужання від ковіду, коли людина відчуває слабкість, тривожність, погано спить, може химерно сприймати запахи та смаки, губитися думками чи відчуває біль у тілі.

Поки немає гарантованого і простого способу подолання постковідного синдрому — потрібен час на поступове відновлення, збільшення фізичних та розумових навантажень на тлі повноцінного відпочинку та харчування. Важливо вести щоденник, де записуєте свої дії та відчуття, це допоможе відстежити тренд на покращення. Він має бути, хоча і досить поступовий.

Нагадаємо, що найкращий спосіб запобігти постковідному синдрому — це зробити повний курс щеплень і отримати першу й другу бустерні дози. І не забувати, як добре три роки тому ми навчилися мити руки і носити маски. Практикуйте це й зараз.

НЕДОСТАТНІСТЬ ЩИТОПОДІБНОЇ ЗАЛОЗИ

Брак сил, а також дратівливість, поганий сон, сухі шкіра та волосся, мерзлякуватість, набір маси тіла при звичному раціоні й активності — можливі прояви гіпотиреозу, тобто недостатнього утворення тиреоїдних гормонів.

Пити йод не треба. Натомість сімейний лікар певно що зауважить інші прояви гіпотиреозу, окрім втомлюваності, і направить на аналізи. Якщо справді є проблеми з роботою щитоподібної залози, ви отримаєте направлення до ендокринолога та лікування.

ЛЕГЕНЕВА ГІПЕРТЕНЗІЯ ТА РОЗВИТОК СЕРЦЕВОЇ НЕДОСТАТНОСТІ

У разі легеневої гіпертензії (високого тиску в судинах легень) загальний тиск може бути й в нормі. Але правий шлуночок серця при цьому надмірно навантажується. Цей стан також може давати відчуття невгамовної втоми.

У легеневої гіпертензії є й інші прояви, як-от: важкість в правому міжребер'ї, кашель, задишка, випинання живота. Часто високий тиск в легенях супроводжує чи хронічне обструктивне захворювання легень, чи нічне апное (зупинку дихання уві сні).

Визначити причину втоми саме у вас і обрати шлях терапії може сімейний та/або профільний лікар.

ДЕПРЕСИВНИЙ РОЗЛАД

Депресивний розлад також може бути причиною втомлюваності, сплутаності думок, апатії, важкості в доборі слів, прийнятті рішень, переживанні емоцій. Емоційна, фізична чи когнітивна втома є одним із діагностичних критеріїв великого депресивного епізоду. Хороший сімейний лікар може запідозрити й діагностувати депресивний розлад. Для цього потрібні щонайменше уважність до пацієнта та опитувальник Бека — набір питань, за якими діагностують депресивний та тривожний розлади.

Лікування депресивного епізоду — це тривалий процес, що потребує ведення психіатром і бажано ще й психотерапевтом. Та це зрештою розв'яже проблеми з продуктивністю і запобіжить появі соматичних хвороб.

Як ви бачите, причин постійної втоми може бути багато, і всі вони потребують допомоги сімейного лікаря. Шкода, звісно, що одна із порад — «просто треба більше відпочивати і менше працювати» геть несумісна з реальним життям, а чарівних пігулок не існує.

ПРИЄДНУЙТЕСЬ ДО МІЖНАРОДНОЇ ПРОГРАМИ GLOBE

Програма GLOBE (*Global Learning and Observations to Benefit the Environment*) — це міжнародна науково-освітня програма, яка зосереджена на сприянні наукової грамотності та налагодженні зв'язків між людьми, які захоплюються навколишнім середовищем. GLOBE має три основні цілі: підвищення обізнаності про навколишнє середовище, сприяння науковому розумінню Землі та підтримка кращих досягнень учнів у природничих науках і математиці. Беручи участь у GLOBE, студенти, викладачі, дослідники та ті, хто навчається протягом усього життя, можуть зв'язатися з глобальною спільнотою програми.

Учні GLOBE також досліджують і вивчають науку про систему Землі за допомогою власних дослідницьких проєктів і проєктів під керівництвом NASA. Ці проєкти можуть бути зосереджені навколо одного з різноманітних протоколів, кампаній чи інших ініціатив щодо даних GLOBE. Беручи участь у цих ініціативах, члени спільноти GLOBE отримують натхнення збирати, подавати та аналізувати дані GLOBE від інших членів у всьому світі.

За підтримки NASA та федеральних наукових агентств, які спонсорують GLOBE, а саме Національного управління океанічних і атмосферних досліджень (NOAA), Національного наукового фонду (NSF) і Державного департаменту США (DoS), GLOBE залучає учнів до наукового процесу і розвиває наукову грамотність та дипломатію. Завдяки залученню спільноти GLOBE програма служить мостом між дослідниками сьогодення та дослідниками завтрашнього дня.

ПЕРЕВАГИ ПРИЄДНАННЯ ДО GLOBE

GLOBE — це спільнота людей, які захоплюються вивченням і викладанням наук про систему Землі. Члени з усього світу співпрацюють і використовують велику колекцію ресурсів, щоб займатися наукою. Вони збирають і діляться даними з NASA та світом, заохочуючи до більшого дослідження та кращого розуміння навколишнього середовища. Спільнота GLOBE вшановує широкий спектр людей із різним освітнім середовищем, включаючи науковців, викладачів, студентів, громадських науковців та інших, які присвятили своє життя навчанню. Бачення, яке поділяє ця спільнота, створює чудову міжнародну мережу, спрямовану на обмін ідеями та розвиток науки. Основною метою GLOBE є розвиток цієї спільноти та надання інструментів і ресурсів, щоб допомогти її членам процвітати.

СПРИЯТИ НАУКОВІЙ ОСВІТІ

Багато здобувачів освіти не мають легкого доступу до високоякісних наукових навчальних матеріалів. GLOBE прагне допомогти цим здобувачам, зробивши наукову грамотність у всьому світі фундаментальною частиною програми.

GLOBE пропонує широкий спектр навчальних матеріалів, включаючи навчальні заходи, плани уроків, наукові протоколи, глобальні та регіональні вимірювальні кампанії та інші матеріали, щоб допомогти вчителям розвивати наукову, технологічну, інженерну та математичну освіту (STEM) у своїх класах.

ПРИЄДНУЙТЕСЬ ДО МІЖНАРОДНОЇ СПІЛЬНОТИ

Програма GLOBE об'єднує людей з понад 125 країн, служачи платформою для всесвітнього співробітництва в галузі STEM. Члени спільноти GLOBE діляться своїми науковими відкриттями, встановлюють транснаціональні зв'язки та просувають спільну місію, розвиваючи своє розуміння природного світу та того, як вони вписуються в нього.

Вчителі/вихователі мають вирішальне значення для місії програми GLOBE. Вони є мостом між GLOBE та здобувачами освіти, яких він обслуговує. Вчителі використовують міжнародну мережу викладачів, науковців і здобувачів освіти GLOBE, щоб покращити навчання у своїх класах. Ця мережа дозволяє здобувачам освіти взаємодіяти з більшою спільнотою GLOBE і сприяти всесвітньому розумінню науки про Землю та навколишнього середовища.

ЯК ВЧИТЕЛІ/ВИХОВАТЕЛІ ВИКОРИСТОВУЮТЬ GLOBE

Існує понад 38 000 шкіл GLOBE у понад 125 країнах світу, і в усіх із них є принаймні один вчитель, який пройшов навчання за GLOBE. Неможливо було б запровадити GLOBE у формальних навчальних закладах без викладачів, які мають знання та навички, необхідні для керівництва протоколами та діяльністю. Їхнє навчання також гарантує, що вимірювання, подані в базу даних GLOBE, є достатньо надійними, щоб ними могли користуватися інші школи та дослідники по всьому світу. Вчителі GLOBE постійно повідомляють, що їхні учні стають більш залученими до науки завдяки ресурсам GLOBE. Ці ресурси допомагають вчителям і освітянам навчати своїх учнів науковому методу, залучати їх до експериментальних методів наукових досліджень і створювати можливості для презентації своїх досліджень на таких заходах, як студентські дослідницькі симпозиуми та міжнародні віртуальні наукові симпозиуми (IVSS). Окрім даних і мережі членів спільноти GLOBE, вчителі мають доступ до великої кількості допоміжних освітніх ресурсів, які відповідають віку, розроблених для закладів K-12. Вони також мають можливість брати участь у періодичних спеціальних вимірювальних кампаніях та інших заходах із науки про Землю.

Програма GLOBE також надає педагогам цінні можливості для спілкування з іншими викладачами природничих наук за межами школи. Наприклад, GLOBE Annual Meeting дозволяє вчителям спілкуватися з іншими фахівцями в галузі освіти та науки з усього світу. Під час щорічних зборів члени GLOBE можуть відвідувати семінари від провідних професіоналів, а також своїх колег, які покликані допомогти їм у подальшому професійному розвитку.

НЕФОРМАЛЬНІ ПЕДАГОГИ

У програмі GLOBE наукова освіта не обмежується вчителями та освітянами. Спільнота GLOBE включає різні типи неформальних педагогів, таких як лідери громадських клубів, природознавці, співробітники музеїв, бібліотекарі та будь-хто інший, хто працює за межами школи, хто розвиває наукову грамотність і просуває місію GLOBE. Ці педагоги відіграють вирішальну роль у програмі GLOBE, пропонуючи учням альтернативні способи займатися GLOBE у позашкільних або інших позашкільних програмах, таких як табори, клуби або з їхніми сім'ями.

ЗДОБУВАЧІ ОСВІТИ

Програма GLOBE спрямована на надання здобувачам освіти знань, необхідних для вивчення наук про Землю. Учні програми GLOBE мають різноманітні способи взаємодії з наукою, освітою та світовою спільнотою однолітків. Завдяки дослідженню різних сфер Землі студенти GLOBE можуть брати участь у науковому методі та керувати власною освітньою подорожжю.

Залучаючи учнів до науки про Землю, GLOBE сприяє розвитку наукової грамотності, одночасно зміцнюючи зв'язки студентів із різноманітними поглядами з усього світу.

ГРОМАДЯНИ-ВЧЕНІ

Волонтери будь-якого віку можуть брати участь у програмі GLOBE. У спільноті GLOBE є тисячі науковців-добровольців, які збирають і надсилають вимірювання за допомогою протоколів програми. Ці дані є у вільному доступі для використання студентами, викладачами, дослідниками та іншими вченими-громадянами в їхніх дослідженнях науки про Землю та нашого спільного середовища.

ПРОФЕСІОНАЛИ STEM

Професіонали в галузі науки, техніки, інженерії та математики (STEM) отримують переваги від наборів даних програми GLOBE, інтерактивних інструментів візуалізації даних і можливостей міжнародної співпраці, серед інших ресурсів. Вони є життєво важливим компонентом GLOBE, слугуючи сполучною ланкою між наукою в класі та професійними науковими дослідженнями. Це посилення культивує місцеві дослідження, які сприяють глобальному розумінню науки про Землю та підвищують екологічну грамотність за допомогою даних GLOBE.

Міжнародна науково-освітня програма
GLOBE

В Україні програма GLOBE була впроваджена в 1999 році, а з 2001 р. Національним координатором програми GLOBE в Україні є директор Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді МОН України, доктор педагогічних наук, професор Володимир Вербицький.

Протягом декількох років Україна була членом Колегії GLOBE регіону Європи та Євразії.

На сьогодні мережа закладів освіти в Україні, що працюють за програмою GLOBE, включає 608 закладів загальної середньої та позашкільної освіти. 453 вчителів, більш ніж 4000 учнів залучені до участі в програмі GLOBE, проведено 112 727 спостережень.

І це не остаточна цифра, майже щодня реєструється новий заклад чи вчитель, який готовий пройти навчання та заохочувати учнів до програми GLOBE, навіть попри війну в нашій державі. Всі ми розуміємо, що:

- GLOBE корисний для навколишнього середовища;
- GLOBE — це платформа для співпраці;
- GLOBE розвиває навички та компетенції.

Що ми робимо в рамках програми:

- кожного навчального року ми як координатори в Україні інформуємо наших вчителів і учнів про програми, які проводить GLOBE, про новини, семінари, запрошуємо доєднатися до вебінарів тощо;
- Всеукраїнський навчальний тренінг для координаторів програми GLOBE в Україні;

- Щорічний всеукраїнський конкурс «Календар GLOBE»;
- Всеукраїнська учнівська фенологічна кампанія «Вишнева Україна»;
- Всеукраїнський конкурс-огляд «Географічний майданчик в дії»;
- Всеукраїнський онлайн фотоконкурс «Україна Яблунова 2023»;
- GLOBE Марафон 2024;
- Ювілейні всеукраїнські GLOBE Ігри 2024;

• Започатковані декілька міжнародних проєктів співпраці. Зокрема, досить успішним виявився проєкт з Ізраїлем (*Івано-Франківська міська дитяча екологічна станція*).

Зрозуміло, що війна в Україні внесла свої корективи. Але, не зважаючи на військову агресію росії, яка, на жаль, і досі триває, українські вчителі і діти продовжують активно брати участь у Міжнародній програмі GLOBE.

Підготувала **Юлія КЛЕЦОВА**

КАВКАЗЬКА ВІВЧАРКА ВІЛАРД (ДЛЯ ДРУЗІВ – ВІЛЬКА)

Я купив Віларда дев'ятимісячним підлітком. Він вже тоді був дуже великим, а коли подорослішав і змужнів — перетворився на могутнього звіра. Величезний пес! Голова як у ведмедя, широчезні груди, лапи — лев позаздрить. Серйозний хлопець, але простодушний. Підступної звички ховатись і раптово нападати на безтурботного супротивника, як наприклад Ада, Вілька не мав. Побачивши незнайомця здалеку, він одразу голосно гавкав, немовби кажучи: «Стій! Назад! Цю територію я охороняю. Іди звідси краще!».

Якось у неділю біля кузні я готував обладнання для термінової роботи. Раптом бачу, двоє підлітків із вудками йдуть територією.

- Хлопці! Ви як сюди потрапили?
- По берегу пробралися.
- Так там же паркан.
- То ми перелізли.
- А ви з нашим Вількою не знайомі?
- Ні, а хто це?
- Зараз я вас познайомлю. Тільки ви тут стійте, далі не йдіть.

Вілард якраз метрів за сто від нас спав під трактором. «Вілька-а-а!» — кричу. З-під трактора з'являється величезна кудлата голова.

Спросоння і трохи спантеличений від такого нахабства непроханих гостей Вілька кілька секунд стоїть нерухомо... і починає повільно розганятися. Все ж розігнати дев'яносто кілограмів ваги, та ще спросоння, не так легко. Натомість підлітки стартують блискавично. Тільки п'яти заблищали. А я Вільку на півдорозі перехопив. Утримав за нашійник, заспокоїв, похвалив. Вілька кілька разів гавкнув у слід порушникам кордонів підприємства, ніби попереджаючи: «Дивіться, щоб я вас тут більше не бачив!».

Якось сусіднє підприємство пришвартувало до нашого берега пароплав — буксир. На ньому команда — два чоловіки. Один — матрос, інший — звісно ж капітан.

«Майте на увазі, — кажу їм. — О 19-й годині ми випускаємо собаку. До цього часу ви маєте піти».

«Зрозуміло», — відповідають.

Але або я погано пояснив, або зі слухом у хлопців проблеми, а може, подумали, що я жартую. Втім — не пішли вони вчасно.

Сиджу я в кабінеті та вивчаю креслення. На годиннику вже 20:00. Робочий день давно закінчився.

Раптом, чую крик, люте гарчання. Вискакую на вулицю — на землі лежить людина, а над нею стоїть Вілард. Кінець — думаю, загриз дурня! Я ж попереджав! Підбігаю до нещасного і бачу — на землі лежить наш сторож Петро Дмитрович, міцно тримає Вільку за нашійник і так люто лається, що я навіть трохи здивувався. А поруч стоять моряки з буксира — руки по швах, очі заплющили, не ворухаються.

Я допоміг Петру Дмитровичу відтягнути Вільку у вольєр.

«В чому справа!? — питаю моряків. — Я ж вас попереджав!».

«Вибачте, — кажуть. — Ми забули, що у вас такий звір живе».

«Дурні! — ніяк не заспокоїться Петро Дмитрович. — Він би вас на дрібні шматочки розірвав!».

Виявляється, Петро Дмитрович, побачивши, як Вілька кинувся до моряків, що безтурботно рухалися від свого пароплава в бік прохідної підприємства, встиг схопити його за пасок. І незважаючи на те, що могутній пес ривком збив його з ніг, пасок не випустив, а вже лежачи, зумів підтягнути Вільку до себе, покриваючи при цьому моряків добірною лайкою. Але шкуру їхню він врятував точно, а може бути, що і життя.

Вілард вкотре довів, що кавказька вівчарка — собака серйозна і небезпечна, залишивши шрам на нозі головного інженера нашого підприємства.

Я неодноразово попереджав сторожів: «Не можна годувати собаку там, де проходять люди».

Але, як у старому прислів'ї — поки грім не вдарить, людина не перехреститься. Робочий день закінчено. Собаку випустили, всіх, хто залишився на підприємстві, Вілард знає — бояться нічого. Миску з супом охоронець ставить біля вхідних дверей, двері підперті шваброю. Вілька їсть, поряд стоїть головний інженер. Все добре, нічого не віщує лиха. Порив вітру, швабра падає, б'є Вільку по голові, і він вирішує, що його вдарила людина, яка стоїть поруч. Миттєвий кидок, щелепи дев'яностокілограмової собаки зімкнулися на гомілці передбачуваного кривдника! Щастя, що я і сторож були поруч! Утрюх ми скрутили пса і заштовхали у вольєр.

Викликали швидку допомогу, яка відвезла головного інженера до лікарні. Нogu довелось прооперувати, і ще місяць головний інженер ходив із ципком. Могло бути й гірше. І винна в тому, що трапилося, не собака, винні люди. Такою є ціна необачності і безвідповідальності.

Ми ж з Вількою залишилися друзями. Часто грали у футбол порожньою пластиковою пляшкою чи боролися. При цьому коли Вілька став на задні лапи, він передні клав мені на плечі, а носом утикався в обличчя, це при тому, що зріст мій 1 метр 90 сантиметрів.

Сергій БАЗИЛЕВИЧ,
ілюстрація **Владислава РАКОЧОГО**

БЕРЕЖІТЬ СВОЇХ РІДНИХ, ПАМ'ЯТАЙТЕ ДАЛЕКИХ РОДИЧІВ...

Я народився на співучій землі, де так солодко гірчить полин, де наливаються сонцем груші, де душу гріють соняхи, де духмяно пахнуть чебреці. Обнімаю небо й землю, вдихаю пахощі трав, усміхаюся сонцю.

Я — українець. Я — частинка свого народу.

Я не знаю своїх предків, але вони постають переді мною із розповідей матусі та бабусі, і я набираюся до них безмежної поваги. Моя бабуся часто розповідала мені про наш рід. Цікаві й повчальні історії почув я про своїх далеких родичів. Правда, не було серед них ні письменників, ні музикантів, ні великих учених. Це були мудрі прості люди. Працювали в полі, на фермі, боронили свою землю на фронтах, відбудовували господарство.

Один мій прапрадідусь Шолом Іван Мусійович усю Другу світову війну пройшов. Жодна куля не зачепила його за довгий час. Збережений, мабуть, був молитвами рідних та сльозами своїх п'ятьох дітей...

А найбільше чомусь запам'яталися історії про бабусиною тата Куліненка Володимира Андрійовича, якому зараз було б 94 роки. Ще й зараз, куди не кинь оком, видно його працюючі руки. Ось бабуся тре качкам кабачки та й хвалить тертушку, яку колись змайстрував він. А коли тре деруни, то не довіряє сучасним девайсам, а бере так ніжненько дідусяву дрібненьку тертушечку та й тре на неї картоплю. Та все підхвалює свої деруни.

Пам'ять... Вона береже найкраще. Мій дідусь був майстром на всі руки. Покосить зараз тато бензокосою траву на подвір'ї, а бабуся вийде та й згадає, як мій прапрадідусь ручною косою так гладенько та прикренько викосить траву, що хоч на виставку. Усі на вулиці сусіди не могли обійтись без допомоги мого дідуся. Ось гукають полагодити дах, а там паркан у когось повалився. Електрику провести — будь ласка! Порвалися черевики — до Андрончика! Так по-вуличному звали його. Пошити валянки на зиму теж умів мій дідусь. Треба підстригтися чоловікам — також ішли до нього. У всіх на кутку були запаяні старі каструлі вмилими руками, закручені всі пробки в лічильниках, відремонтовані велосипеди. Біля техніки вмів ходити. Хто не бував у нього в гаражі, усі дивувалися: усюди лад, усе розкладене, вичищене, цвях до цвяха, гвинтик до гвинтика. Був у нього старий мотоцикл. Їздив на ньому до рідних з усією сім'єю. Учотирьох уміщались на ньому! А тоді сам змайстрував коляску. Ото була віха! Розповідала бабуся. Усі ліси об'їздили, усі грибні місця знав, умів про кожного гриба розповісти, про полини, конюшини, п'янки медунки.

Викохав сад. Літом сушили вишні, яблука, груші, абрикоси. То все на узвар!

А працював він майстром виробничого навчання в нашому училищі. За свою працю мав нагороду. Скільки всляких макетів виготовив з учнями! А одного разу зробив макет маленького комбайна, уявляєте, і він запрацював. Був Київ, була виставка, була нагорода. Я аж сам перейнявся гордістю, уявляючи, як працює ота маленька чудо-модель...

За яку справу не взявся мій прапрадідусь, завжди доводив її до завершення. Навіть викопати колодязь умів. Я із завмиранням подиху слухав розповідь, як він копав ті колодязі. Це ж треба на таку глибину вручну викопати стільки землі, поставити кільця, вистелити дно. У нього вдома колодязь неглибокий був, метрів сім. А копав у сусідньому селі, то там така глибина, що поки витягнеш відро води, то захекаєшся. Я ото й думаю, як він міг те осилити. А ще умів і чистити колодязі, не боявся спускатися на саме дно. Бабуся казала, що одного разу бачила, як у нього під ногами завирував плавун. Видовище було не для слабких нервів.

Знаєте: радію я від того, що мій тато й дядько Максим перейняли від мого прапрадідуся оту немудру науку — усе вміти робити. І милуюсь, як тато косить траву, клепає бабусі сапу, ремонтує машину, підбиває стелю, кладе плитку чи варить смачні макарони на сковороді. Та й сам учуся потроху...

Добрі справи роблять добрі люди. Від роду до роду. Завжди мені бабуся каже, що доброта й праця врятовують світ, учить мене, інколи «читає» мораль, а я й прислухаюся до її слів, до її розповідей. І складаю ці спогади до своєї кишені так, як сон кладуть до колиски дитини. Буду згадувати, буду радіти. У дні негод вони мене грітимуть, наповнять серце солодким щемом. І воно буде мріяти й жити.

Бережіть своїх рідних!

Пам'ятайте далеких родичів!

Заворотний Орест, учасник конкурсу творів-розповідей
«Історія моєї родини — частина історії України»

РОБОТИ ПЕРЕМОЖЦІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОНКУРСУ ЮНИХ ФОТОАМАТОРІВ «МОЯ КРАЇНА – УКРАЇНА!»

Юлик Юліана,
«Віддзеркалення»

Тюсова Маргарита,
«Біль»

Морзай Артем,
«Мрій»

Лабунець Кіра, «В кожній миті осені
є частинка чогось прекрасного»

Шило Дмитро,
«На старті»

Жарук Данило,
«Сірі води»

Грищенко Валерія,
«Львівський оперний театр»

Мельничук А.В.,
«Мій захисник»

Іваненко Ярослава,
«Дідусь завжди поряд»

Лідія Герасимів

Анастасія Мазуркевич

Ярослав Удовик

Засновник:
Національний еколого-натуралістичний центр
учнівської молоді (НЕНЦ)

Головний редактор: Володимир Вербицький

Редактор: Вікторія Петлицька

Відповідальний секретар: Олександр Кузнєцов

Газету можна придбати за адресою:
м. Київ-74, вул. Вишгородська, 19, НЕНЦ

Тираж – 1 500 пр. Ціна договірна

Газета «Юннат» реєстраційне свідоцтво КВ № 22094-11994Р від 16.05.2016

Рукописи не рецензуються й не повертаються.

Деякі матеріали друкуються в порядку обговорення.
Редакція не завжди поділяє точку зору авторів.

Адреса редакції:

04074, м. Київ,
вул. Вишгородська, 19, НЕНЦ
Тел./факс 430-0260
Тел. 430-0064, 430-2222
<https://nenc.gov.ua>
E-mail: nenc@nenc.gov.ua

Надруковано
в ТОВ «НВП
«Інтерсервіс»

Підготовлено
до друку
28.01.2024